

TAŞERONLAŞTIRMA VE ENERJİ SEKTÖRÜ

Türkiye'de TAŞERONLAŞTIRMA UYGULAMALARI - ÖZELLİKLE İNŞAAT SEKTÖRÜNDE - ÇOK ESkiye DAYANMASINA RAĞMEN, bir politik yönelim olarak AÇIĞA ÇIKMASI ÖZAL'LI YILLARDA OLMUŞTUR. GELİNEEN SÜREÇTE YAŞANANLARI, KÜRESELLEŞMENİN Türkiye'de VÜCUT BULMASININ İLK AŞAMALARI OLARAK ALGILAMAK LAZIMDIR.

Taşeronlaştırma uygulamaları önce kamu hizmetlerinin bir kısmında (yemekhane, temizlik vb.) başlamış ve adeta yarışarcasına tüm çalışma alanlarında yaygınlaştırılmıştır. İş Yasasında taşeronlaştırmanın yasak olduğu belirtilen alanlarda bile - ki enerji sektörü de bu kapsamdadır - yasa tanımayan bir tarzla varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Pekî yangından mal kaçırır bir biçimde uygulanan bu uygulamanın altında yatan gerekçeler nelerdir?

İşverenler işgücü maliyetini düşürmenin bir yolu olarak yaygın bir biçimde taşeronluk sisteminden yararlanıyorlar. İşkolumuzun en önemli alanlarından olan sayaç okuma, açma-kapama, kesme işleri; termik santrallerin temizlik, yemekhane hizmetleri yanında; teknik hizmet veren bakım servislerinde bile artık taşeron işçileriyle karşılaşmak mümkündür. Bugüne kada ki hükümetlerin hepsinin

Makina Teknisyeni Yunus AKYILDIRIM
Enerji Sen Genel Başkanı

programında taşeronlaştırma politikaları mevcuttu. Ancak AKP hükümetinin meclis aritmetiğindeki durumu da göz önüne alındığında taşeronlaştırma politikalarının hayata geçirilmesi daha da kolaylaşmıştır.

Özelleştirmelerin her derde deva olduğunun iddia edildiği bir süreçten geçiyoruz. Bu dönemin en gözde yöntemlerinden biri olan taşeronlaştırmanın ne olduğunu, niçin bu kadar güncellik kazandığını ve işçi sınıfı açısından ne anlama geldiğini bilmemiz gerekiyor. Çalışma yaşamının en olağan biçimi, bir işverene ait işyerinde işçilerin ücret karşılığında üretim yapmasıdır. Farklı bilgi, beceri ve uzmanlıklara sahip işçiler, işverence sağlanmış bir organizasyonun içinde; gerektiğinde işbölümü gerektiğinde işbirliği yaparak belirli mal ve hizmetleri üretirler. İşyerinin ve üretim araçlarının sahibi olan işveren, aynı zamanda işçilerin çalışarak ürettikleri mal ve hizmetin de sahibidir. İşverenin gerçek veya tüzel kişilik olması veya özel ya da kamu kuruluşu olması önemli değildir. Çünkü gelinen son noktada, işyerinin ve işin sahibi işveren ile işi bizzat yapan işçiler, toplum içinde emek ve sermaye tarafını oluştururlar. Kapitalist bir modelde normal çalışma düzeni budur.

Bazı işler ekonomik ve teknik nedenlerle bölünmeye uygun olabilir. Örneğin bir konut

inşaatında duvarcılıkla çatı işçiliği ya da ahşap doğramacılığı ile elektrik tesisatçılığı birbirinden farklı uzmanlığı gerektirir. Uygulama projesi yapımından malzeme seçimine, işin örgütlenmesinden fiilen yerine getirilmesine kadar bu işlerin her biri değişik tür ve nitelikte insan emeğiyle yerine getirilir. Bu birbirinden farklı iş grupları, şantiye dediğimiz işyerinde bütünlük kazanır ve sonuçta konut üretilir. Olağan koşullarda inşaatçı firma tüm bu işleri yapmak üzere, istenilen nitelikte ve yeterli sayıda usta, teknisyen, kalfa vs. gibi çalıştırır. Bunların tümüne karşı kendisi sorumludur. İşçiler işyerinin ve işin sahibi olarak bu firmayı tanır, işveren odur.

Bazı durumlarda ise duvar işini başka bir müteahhide, ahşap doğrama işini başka bir müteahhide, tesisat işini ise başkasına verebilir. Bu ikinci tür müteahhitlere alt işveren yada taşeron denir.

Belli bir bütünlük taşıyan işler, parçalara ayrılıp her parçası ayrı ayrı müteahhitlere verilirse; işçilerin karşı karşıya kaldıkları patronları da değişmiş olur. Bu durumda aynı işyerinde birden fazla işveren yani patron olur. Yapılan iş ve bunun sonucunda açığa çıkan ürün yine tek olmakla birlikte işçi - işveren tarafları artık değişmiştir ve sayıca çoğalmış durumdadır. Bu işverenlerden birine asıl işveren, diğerlerine asıl işverene bağlı olan, yani;

ona karşı sorumlu olan alt işveren - taşeron denir. Her taşeron kendi çalıştıracağı işçiyi kendi bulur, kendi iş verir, kendisi ödeme yapar ve iş akdini yine kendisi fesheder. Yani ana işverenin, taşeronların çalıştırdığı işçilere yönelik sorumluluğu ve yasal yükümlülüğü büyük ölçüde ortadan kalkmış olur.

Yukarıdaki örnekten de görüleceği gibi bölünüp parçalanmış; gerek fiili durum açısından gerekse yasal mevzuatlar açısından korunmasız durumda kalmış; bu büyük işçi yığınlarını bir sendika çatısı altında toparlamak oldukça güçleşmiştir. Yaratılan yeni çalışma koşulları işçinin kendi bilincinde de çok geniş kapsamlı tahribata yol açmıştır. Artık çalışanlar açısından örgütlenmek gibi bir durum söz konusu değildir ve çevresinde mevcut bulunan işsizler ordusuysa her an kendi işini elinden alacak başka bir tehdit unsuru olarak orada durmaktadır.

Bu konuya tekrar döneceğimizi bilerek biraz da enerji sektörünün kendi nesnellüğünden kaynaklanan özel durumuna değinmekte fayda var.

Türkiye'de taşeronlaştırma uygulamaları - özellikle inşaat sektöründe - çok eskiye

dayanmasına rağmen, bir politik yönelim olarak açığa çıkması Özal'lı yıllarda olmuştur. Gelinen süreçte yaşananları, küreselleşmenin Türkiye'de vücut bulmasının ilk aşamaları olarak algılamak lazımdır. Emperyalizm, küreselleşen dünyada yeni sömürü alanlarını çoğaltma ve yaygınlaştırma politikalarını IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bu noktada mevcut yasaları, uluslararası şirketlerin lehine çevirmek - örneğin tahkim - önemli bir adım olmuştur. Hükümetlerin programına koydukları özelleştirme politikaları hızlı bir şekilde hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Bundan önceki taşeronlaştırma süreçlerine baktığımızda sadece ticari yaklaşımlarla ve örgütsüzlüğü açığa çıkaracak bir taşeronlaştırma varken, küreselleşmeyle birlikte bir ulusun bağımsızlığı denebilecek kurumlar özelleştirme kapsamına alınmıştır. İhalelerde öncelik yabancı şirketlere tanınmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi özelleştirme, sadece sermayenin el değiştirmesi değil; aynı zamanda bir ülkenin milli varlığını yabancı şirketlere devretmek, bir diğer tabirle ülkeyi emperyalizme peşkeş çekmek anlamı taşımaktadır. Peki burada taşeronlaştırmanın yeri neresi diye bir soru ister istemez açığa çıkıyor.

Enerji sektörü - diğer alanlardan farklı olarak - gerek işleyiş modeli gerekse kapsadığı alanlar açısından farklı bir yapıya sahiptir. Örneğin bir termik santralin devreye girip çıkmasından tutun da her gün evlerimize kadar gelip elektrik sayaçlarımızı okuyan - kesen elemanların çalışma koşulları; sahalarının büyüklüğü; bölgeyi taniyor olmaları;

yapmış oldukları işin piyasada çok bilinen bir meslek olmaması gibi birçok gerekçe saymak mümkündür. - Sırf bu gerekçeler bile - bir anda enerji sektörünün özelleştirilmesinin ne kadar zor bir süreç olduğunu açıklıyorsa gerek. Bu ve benzeri birçok gerekçelerden ötürü bu sektörün özelleştirilmesi, öncelikle taşeronlaştırmayı olmazsa olmaz kılan bir olgu olarak ortada durmaktadır. Bilindiği gibi taşeronlaştırma, sonunda enerji sektörüne de girmiş ve şimdi özelleştirmeler çok rahat yapılabilecek bir duruma gelmiştir. Burada üstünde durulması gereken husus, enerji sektöründeki taşeron çalışanların önemli bir kısmının özelleştirme sürecinden sonra da bu sektörün asli unsuru olacakları gerçeğidir.

Enerji sektöründe - kadrolu tanımlanan - işçi, memur ve mühendis kadrosunda çalışanların kendilerini taşeronlardan ayırmaları ve farklı şekillerde tanımlamalarının (hatta işveren vekili gibi görmelerinin); önümüzdeki süreçte sınıflar mücadelesini olumsuz etkileyeceğini belirtmek gerekir. Sınıftan düşünsel olarak kopuk - kendiliğinden sınıf - olan bu topluluğu, yeni bir sendikal hareketle, anlayışıyla örgütlemek mümkün olabilir. Yani taşeron - kadrolu, vasıflı - vasıfsız, işçi - işsiz vb. ayrımları yapmadan örgütlenen; sınıfın en genel çıkarlarını örgütlemeyi merkezine koyan ve işyeri sınırlarını aşan bir mantıkla örgütlenmek önümüzdeki dönem sendikal hareketin önünü açabilir.

Günümüzde emek piyasaları uluslararasılaşmaktadır. Bu noktada vasıfsız işçilerden mühendislere kadar olan bir yelpazede taşeronlaştırmanın farklı uygulamalarına rastlanmaktadır. Sorun emperyalist - kapitalist sisteme karşı mücadele sorunudur. Bu mücadeleyi de yerli - göçmen veya taşeron - kadrolu ayrımı yapmadan işçi sınıfının bütününe örgütleyen bir anlayış sürükleyecektir. "

